S. Sardak, Doctor of Sciences (Economics), Associate Professor
Oles Honchar Dnipro National University, Dnipro, Ukraine,
S. Radziyevska, PhD in Economics, Associate Professor
State University for Infrastructure and Technology, Kyiv, Ukraine

PROSPECTS FOR UKRAINE IN REGIONALIZATION AND GLOBALIZATION PROCESSES

The paper focuses on the state of Ukraine's participation in regionalization and globalization processes. The main goal of Ukraine's participation in regionalization and globalization processes is to obtain status of a full member of the EU, which becomes topical in connection with the signing of the association agreement with the EU and the adoption of the export strategy to increase Ukrainian exports of goods while improving its commodity structure. The system approach, the comparative analysis are used, the international statistical data and the materials of the Ukrainian state statistics services are processed. Directions for expanding integration ties are suggested. Priority markets are determined for the export of goods of Ukraine to countries of the EU, Asia, America and Africa.

Key words: regionalization; globalization; free trade area; export; EU; Ukraine; a full member state of the EU.

References (in Latin): Translation / Transliteration / Transcription

1. Bulatova, O.V., 2012. Regional component of the global integration processes: monograph, Donetsk, Donetsk National University, pp. 386.
2. Sidenko, V.R., 2011. Globalization – European integration – economic development: Ukrainian model. In two volumes. Kyiv, Fenix Publ. Volume 2: European integration and economic development; National Academy of Sciences of Ukraine;Institute for Economics and Forecasting, pp. 448.
3. Filipenko, A.S., 2007. Global forms of economic development: past and present, Kyiv, Znannya Publ., pp. 670.
4. Regional policy of the European Union: textbook. Ed. by Victor Chuzhykov. Kyiv, Kyiv National Economic University, 2016, pp. 495.
5. Development of the modern forms of the international economic integration in the beginning of the 21st century: monograph / Shnyrkov O.I., Filipenko A.S. Zablotska R.O.; Ed. by Shnyrkov O.I.,Kyiv, Kyiv University Publ., 2016, pp 415.
6. Export strategy of Ukraine. Strategic trade development road map 2017-2021 by the Cabinet of Ministers of Ukraine. 42 pp. [online]. Available at: www.kmu.gov.ua
7. World Trade Organization. Regional trade agreements information system [online]. Available at: http://rtais.wto.org
8. Trade and Development Report 2016. Structural transformation for inclusive and sustained growth, 2016 by UNCTAD, New York and Geneva, pp. 97-117.
9. EUROSTAT. Development of international trade in goods, EU-28, 2006-2017 [online]. Available at: www.ec.europe.eu
10. Hladkov, I.S., 2016. Foreign trade of the EU: trends during sanctions [online] Vlast Journal. Vol. 12. pp. 32-39.
11. Radziyevska, S.O., 2016. The impact of globalization on the transformation of foreign trade relations of Ukraine. The Economist, Vol.5, May. pp. 23-29.
12. Foreign trade of Ukraine in goods and services in the 2017, 2018 [online] State Statistics Service of Ukraine. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua
13. Export. Export strategy of Ukraine. Road map of strategic development of Ukraine 2017-2021. Ministry of economic development and trade of Ukraine. 19 pp.
14. Foreign trade of Ukraine, 2018 [online] State Statistics Service of Ukraine. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua
15. Koshovyi, S.A., 2017. Ukraine and China:on the way to new bilateral relations. Ukraine – China. Issue № 1. pp. 22-29.
16. Gerasymchuk S., Poita Yu., 2018. Ukraine-China after 2014: a new chapter in the relationship. Opportunities and prospects, obstacles and risks, Kyiv, Friedrich Ebert Stiftung, 16 p.
17. Trade and Development Report, 2017. Beyond Austerity: Towards a Global New Deal, 2017. Report by the Secretariat of the United Nations Conference on Trade and Development, New York and Geneva, p. 8.
18. The analytical report to the Annual Message of the President of Ukraine to the Parliament of Ukraine "On the internal and external state of Ukraine in 2017". Kyiv, National Institute for Strategic Studies, 2018. pp. 928.
19. Press office of the Ministry for Agrarian Policy and Food of Ukraine [online]. Available at: http://minagro/gov.ua/node/21521 minagro.gov.ua/node/21521
20. Sardak, S.E., 2016. Potential of ASEAN economic development. Eastern Europe: economy, business and governance.Issue 5. pp. 41–44.
21. Kharlamova G., 2017. 2030 Outlook for Ukraine: safety for the future. Bulletin Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics. Issue 190, pp. 51-56. DOI: dx.doi.org/ 10.17721/1728-2667.2017/190-1/8
22. Pyrozhkov S.I., Khamitov N.V., 2017. Ukrainian society on its way to consolidation. Bulletin National Academy of Sciences of Ukraine. Issue 11, pp. 43-52.
23. Horbulin V.P., 2017.The world hybrid war: Ukrainian forefront, Kharkiv, Folio Publ., pp. 496.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2018; 5(200): 50-57
УДК 336:378
JEL classification: H52, I22
DOI: https://doi.org/10.17721/1728-2667.2018/200-5/7

А. Соколовська, д-р екон. наук, проф.
ORCID iD 0000-0002-1022-8215
ДННУ "Академія фінансового управління", Київ, Україна

ФІНАНСУВАННЯ НАУКИ В УКРАЇНІ: НАПРЯМИ ЗМІН

Висвітлено шляхи реформування фінансування науки в Україні. Обґрунтовано необхідність надання субсидій на науково-дослідні й дослідно-конструкторські роботи університетам, які посіли перші місця в рейтинговому оцінюванні їх наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, а також удосконалення базового фінансування академічної науки шляхом виділення у його складі двох частин – фіксованої та змінної, яка визначатиметься за наслідками оцінювання ефективності діяльності наукових установ НАНУ.

Ключові слова: базове фінансування науки; проектне фінансування науки; субсидії нанауково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи; рейтингове оцінювання наукової діяльності.

Вступ. Питання щодо реформи системи організації й фінансування науки в Україні стоїть не менш гостро, ніж стосовно реформи системи вищої освіти та її фінансування. При цьому варто акцентувати увагу на двох моментах. По-перше, реформа фінансування має відбуватися паралельно з реформою системи організації й управління наукою. Погоджуємося з думкою академіка Б. Данилишина, що "разом із катастрофічним недофінансуванням науки в Україні ще важливіша проблема полягає в неадекватній часу та можливостям системи організації науки. Через це ті скромні кошти, які держава виділяє на науку, використовуються неефективно" [1]. По-друге, акценти в питаннях реформування фінансування вищої освіти і науки в Україні мають бути розставлені дещо по-різному. Якщо у процесі реформування фінансування вищої освіти питання ставиться не стільки про збільшення обсягів її фінансування, скільки про зміну механізму – запровадження нових моделей розподілу державних фінансових ресурсів між університетами, то реформа фінансування науки передбачає як зміну підходів до його розподілу між окремими науковими організаціями й колективами, так і збільшення обсягів фінансування, зважаючи на критичний стан останнього. Крім того, різним є ступінь готовності суспі-

© Соколовська А., 2018

льства, наукової спільноти і органів державного управління до реалізації змін у системах фінансування освіти й науки в Україні. Зокрема, шляхи реформування фінансування вищої освіти тривалий час дискутувалися в науковому й експертному середовищі, пропонувалися різні концепції його реалізації, розроблено формули розподілу державного фінансування між університетами та обраховуються наслідки їх використання. Натомість нові підходи до фінансування науки в Україні, зокрема необхідність і шляхи запровадження його сучасних моделей, апробованих у різних країнах світу, не стали предметом широких наукових дискусій. Ураховуючи зазначене, проблема реформування механізмів фінансування науки в Україні набуває особливої гостроти й актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням фінансування науки, зокрема, диверсифікації його джерел, моделей державного фінансування, особливостей їх поєднання у різних країнах Європи та світу, тенденцій їхнього розвитку, кризи фінансування науково-технічної сфери в Україні та сучасного її стану присвячено праці багатьох зарубіжних і вітчизняних дослідників [2–9]. Проте бракує наукових напрацювань щодо шляхів реформування фінансування науки в Україні. На сьогодні озвучено лише новації у сфері фінансування університетської науки, які МОН убачає у запровадженні її базового фінансування [10], задекларовано необхідність збільшення конкурсного фінансування науки через новий інститут – Національний фонд досліджень України, висловлено припущення щодо орієнтовного обсягу фінансових ресурсів, які мають концентруватись у цьому Фонді [5, 11], пріоритетних напрямів їх використання [11, 12]. Проте механізми базового фінансування науки в університетах ще потребують обговорення, як і питання про доцільність та напрями реформування базового фінансування інститутів Національної академії наук України. Бракує конкретики в питанні можливості та шляхів досягнення законодавчих орієнтирів зростання фінансування науки, а також джерел наповнення Національного фонду досліджень України.

Мета статті. Ураховуючи зазначене, метою статті є обґрунтування напрямів реформування механізму фінансування науки в Україні.

Методологія дослідження. У процесі дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи теоретичного та емпіричного пізнання: порівняльного аналізу й узагальнення – при дослідженні моделей бюджетного фінансування науки у країнах ЄС та Україні; критичного аналізу існуючих підходів до реформування фінансування науки та методичних розробок щодо проведення державної атестації закладів вищої освіти в частині провадження ними наукової діяльності та оцінювання ефективності діяльності наукових установ Національної академії наук України; абстрактно-логічний – при обґрунтуванні шляхів реформування фінансування академічної та університетської науки, статистичного аналізу – при виявленні стану фінансування науки в Україні.

Результати дослідження. Незважаючи на те, що Законом України "Про наукову і науково-технічну діяльність" передбачено збільшення фінансування науки з усіх джерел до 2025 р. до 3 % ВВП, а за рахунок державного бюджету – до 1,7 % [13] за існуючого станом на 2017 р. найнижчого за всю історію незалежної України рівня її фінансування в обсязі 0,45 % ВВП, у т. ч. за рахунок коштів державного бюджету 0,13 % [14], підстав розраховувати на вагоме зростання фінансових ресурсів на розвиток науки в найближчій і середньостроковій перспективі, на нашу думку, немає. Причиною цього є необхідність продовження політики фіскальної консолідації через великий державний борг і платежі по ньому на тлі сумнівних перспектив значного збільшення доходів зведеного бюджету через мляве економічне зростання та загрозу прийняття популістських рішень у царині податкової політики в умовах підготовки та проведення виборів, а також пріоритетності для держави видатків, не пов'язаних із розвитком науки. Ураховуючи зазначене, реформа фінансування науки має передбачати концентрацію обмежених ресурсів в установах, які досягли найвищих наукових результатів.

Аналіз європейського досвіду державного фінансування науки показав, що таке фінансування здійснюється у двох основних формах: інституційне (базове) і проектне, причому в більшості країн переважає інституційне фінансування [4]. У свою чергу, останнє може розподілятися між окремими науковими установами як на конкурентних (формульне та орієнтоване на очікувані результати фінансування), так і неконкурентних засадах (історичне й на основі переговорів). У більшості європейських країн наразі переважають неконкурентні форми його розподілу, проте зростає значення розподілу інституційного державного фінансування досліджень і розробок, орієнтованого на результати діяльності. У 2014 р. до країн, де більшість інституційного фінансування (до 90 %) розподілялося без орієнтації на результативність, належали Австрія, Італія, Данія, Німеччина, Франція, до країн із високим рівнем орієнтації на розподіл фінансування за показниками результативності,– Португалія (близько 60 %), Польща (близько 50 %), Велика Британія (понад 35 % інституційного фінансування) [3].

В Україні наразі відсутнє базове державне фінансування університетської науки (за винятком Київського національного університету імені Тараса Шевченка й Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"), а базове фінансування академічної науки здійснюється з використанням історичного методу (з урахуванням витрат на утримання установи в попередньому році) і є вкрай недостатнім. Зокрема, фінансування внутрішніх витрат на виконання наукових досліджень і розробок із усіх джерел у наукових організаціях національних академій наук України у 2016 р. у розрахунку на одну організацію, за нашими підрахунками, становило 9797,7 тис. грн на рік або 816,5 тис. грн на місяць. У розрахунку на одного працівника, задіяного у виконанні наукових досліджень і розробок, – відповідно 88124,9 і 7343,7 грн. Закономірно, що за таких умов 97,8 % усіх витрат на виконання наукових досліджень і розробок у наукових організаціях національних академій наук України становили внутрішні поточні витрати, із яких 63,2 % – витрати на оплату праці. У цілому фінансові ресурси, отримані організаціями національних академій наук України, становили лише 27,4 % загального обсягу фінансування витрат на виконання наукових досліджень і розробок в Україні. І це при тому, що в цьому сегменті науки у виконанні наукових досліджень і розробок було задіяно 35,8 тис. працівників, або 36,6 % їх загальної кількості, у т. ч. 40,9 % дослідників, 54,5 % докторів наук і 51,2 % – докторів філософії (кандидатів наук) від їх загальної кількості [15, с. 54, 65]

Крім базового, бюджетне фінансування науково-технічних досліджень в Україні здійснюється також шляхом: а) цільового фінансування науково-технічних програм та наукових досліджень і розробок із пріоритетних напрямів науки і техніки; б) грантового фінансування фундаментальних досліджень через Державний фонд фундаментальних досліджень; в) фінансування окремих наукових досліджень і розробок на основі проектів, що

пройшли конкурсний відбір. Хоча в цілому перелік форм і методів бюджетного фінансування науки є таким самим, як і в розвинених країнах (левова частка фінансових ресурсів надається у формі базового фінансування, тоді як найефективніші механізми їх розподілу мають обмежене використання, у т. ч. і через низький рівень фінансування науки). Неможливо запроваджувати його нові форми, коли коштів вистачає лише для збереження наукової організації як такої. Тому реформувати систему фінансування науки можна буде лише за умови розробки й реалізації реалістичного плану поетапного збільшення фінансових ресурсів на її розвиток.

Згідно із законами України "Про наукову і науково-технічну діяльність" та "Про вищу освіту" базове фінансування має поширюватися не лише на науково-дослідні інститути, а й на університети для проведення наукових досліджень, наукових і науково-технічних розробок. Відповідно до бачення МОН воно має надаватися не всім, а лише університетам, які отримають статус "дослідницький університет". Величина ж фінансування для кожного університету в цьому статусі має визначатися за результатами їх державної атестації, а також рейтингового оцінювання наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності [10].

З метою створення системи оцінювання наукової діяльності наукових установ і ВНЗ розроблено проекти документів із проведення державної атестації закладів вищої освіти: Порядок проведення державної атестації закладів вищої освіти в частині провадження ними наукової (науково-технічної) діяльності, який має затверджуватись Постановою Кабінету Міністрів України; Положення про проведення державної атестації університетів, академій та інститутів Міністерства освіти і науки України; Методику рейтингового оцінювання наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності університетів, академій та інститутів Міністерства освіти і науки України.

Згідно з Порядком проведення державної атестації за результатами експертного оцінювання та на основі атестаційної оцінки ЗВО мають бути віднесені до певної кваліфікаційної групи за кожним науковим напрямом. До групи "А" будуть включатися ЗВО, наукові дослідження яких виконуються на світовому рівні розвитку науки і технологій, мають важливе загальнодержавне та/або світове значення. До групи "Б" – ЗВО, наукові дослідження яких виконуються на високому професійному рівні, мають важливе значення для окремих галузей економіки, інших сфер суспільного життя, зміцнення національної безпеки. До групи "В" належатимуть ЗВО, наукові дослідження яких виконуються на задовільному професійному рівні та мають значення насамперед для забезпечення належного рівня освітнього процесу. Заклади, не віднесені до жодної з цих груп, уважатимуться такими, що не пройшли атестацію [16].

У Порядку зазначається також, що результати державної атестації використовуватимуться головними розпорядниками, до сфери управління яких належать ЗВО, які пройшли атестацію, під час:

– планування обсягу видатків державного бюджету для забезпечення наукової та науково-технічної діяльності ЗВО;

– формування переліків наукових напрямів ЗВО, яким надається пріоритетна фінансова підтримка за рахунок коштів державного бюджету, зокрема, через механізм базового фінансування;

– розгляду питання щодо реорганізації чи ліквідації ЗВО.

Проте Порядок не дає відповіді на питання, які категорії ЗВО можуть претендувати на базове фінансування науки та як статус дослідницького університету пов'язаний із розподілом їх на категорії? Якщо зв'язку між ними немає, то або надання такого статусу є зайвим (базове фінансування на науку може надаватися університетам, віднесеним за результатами їх атестації до категорії "А", або до категорій "А" і "Б" (повністю чи частково, напр., усім університетам категорії "А" і першим п'яти у рейтингу університетам категорії "Б") – залежно від фінансових можливостей держави), або зайвим є їх розподіл на категорії. Крім того, не зрозуміло, чи пов'язані між собою процедури державної атестації і складання рейтингу університетів, з одного боку, і надання статусу "дослідницький" окремим університетам, із другого. Порівняльний аналіз цих процедур засвідчує таке:

– перелік показників, за якими здійснюється рейтингове оцінювання наукової діяльності університетів, і критеріїв, за якими надається статус дослідницького університету, значною мірою збігаються;

– державна атестація університетів у частині наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності має проводитися раз на п'ять років, тоді як установлення відповідності діяльності дослідницького закладу вищої освіти визначеним критеріям для підтвердження чи позбавлення його такого статусу здійснюється, згідно із Законом України "Про вищу освіту", раз на сім років. Така щільна періодичність підготовки й подання дослідницькими університетами документів для атестації та підтвердження свого статусу буде надмірним адміністративним навантаженням на них;

– Законом "Про вищу освіту" передбачено, що дослідницькі університети мають право отримувати базове фінансування на науку в обсязі, не менше 25 % коштів, що передбачаються на його утримання. Проте розподіл базового фінансування на науку між дослідницькими університетами за результатами атестації і рейтингування може не відповідати цим вимогам;

– деякі положення ст. 30 Закону України "Про вищу освіту", які стосуються особливих прав дослідницьких університетів (установлювати нормативи чисельності осіб, які навчаються, на одну посаду науково-педагогічного та наукового працівника; самостійно визначати статті та обсяги витрат власних надходжень; самостійно формувати і затверджувати штатний розклад науково-педагогічних, наукових, педагогічних та інших працівників), не можуть бути лише їхніми привілеями. Дослідницькими на Заході університети ***визнаються*** за наслідками своєї діяльності та добровільної участі у визнаних рейтингах. Державою їм цей статус ***не надається***.

Крім того, неправомірно називати фінансування, яке отримує лише одна категорія університетів – дослідницька – базовим. За визначенням, базовим (інституційним) можна вважати фінансування, яке надається, по-перше, усім установам на їх утримання, без безпосереднього відбору проектів чи програм, що мають бути виконані; по-друге, з огляду на загальну оцінку чисельності їх персоналу та рівень витрат у попередньому бюджетному періоді [2]. За результатами атестації може визначатися частина базового фінансування, а не весь його обсяг. На нашу думку, потрібно говорити не про запровадження базового фінансування науки в дослідницьких університетах, а про державну підтримку шляхом надання державних субсидій на науку університетам, які посіли перші позиції в рейтинговому оцінюванні їхньої наукової діяльності.

Отже, на нашу думку, в умовах відсутності достатнього фінансового ресурсу для забезпечення базового фінансування університетської науки найприйнятнішими формами її державної підтримки мають бути: субсидії на розвиток науки (на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи) університетам, котрі посіли перші місця в рейтингу за результатами державної атестації ЗВО; конкурсне фінансування наукових проектів, що проводиться МОН України; грантове фінансування наукових проектів із Національного фонду досліджень та фінансування за рахунок коштів державних науково-технічних програм, програми підтримки проектів молодих учених тощо.

Розподіл субсидій на розвиток науки між університетами, які посіли перші місця в рейтингу за результатами державної атестації ЗВО, відбуватиметься відповідно до їх місця в рейтингу, а їх обсяг залежатиме як від такого місця, так і від суми субсидіального фонду, який визначатиметься в межах середньострокового бюджетного планування на три роки з розбивкою по роках, затверджуватиметься в державному бюджеті окремим рядком і призначатиметься на виплату субсидій на науку.

Оскільки базове фінансування на науку передбачається надавати не всім університетам, його важливою, а для багатьох університетів, і основною формою залишатиметься її конкурсне фінансування. Проте воно, по-перше, має суттєво зрости, по-друге, змінитися якісно. Напрями цих змін можна окреслити з урахуванням ризиків конкурсного фінансування наукових проектів, нехтування якими може призвести до дискредитації самої ідеї такого фінансування. Вони пов'язані з такими моментами: порушенням базових принципів добору експертів, а також організації проведення конкурсного відбору проектів та оцінювання їх виконання; критеріями, покладеними в основу їх оцінювання. Це ключові питання, від вирішення яких залежить ефективність конкурсного відбору проектів та їх фінансування.

Базовими принципами організації проведення конкурсного відбору проектів та оцінювання їх виконання мають бути:

– відбір експертів за критеріями фаховості, набутого досвіду, принциповості та незалежності;

– визначення складу експертних комісій та розподіл їх членів для оцінювання конкретних проектів з урахуванням критеріїв визначення потенційного конфлікту інтересів, що унеможливлює, зокрема, призначення керівниками експертних груп представників установ, наукові проекти яких подаються на конкурс;

– максимальна прозорість на всіх етапах оцінювання проектів та результатів їх виконання, забезпечення якої передбачає: оприлюднення на сайті організатора конкурсу всіх наукових проектів, які подаються на конкурс, та анотованих звітів про їх виконання, а також експертних висновків (без прізвищ експертів);

– рівний доступ до інформації (стосовно критеріїв оцінювання проектів та максимальних балів за кожним із них) усіх, хто подає наукові проекти на конкурс. Наразі університети, представники яких входять до групи експертів, перебувають у привілейованому становищі стосовно доступу до інформації, порівняно з університетами й науковими організаціями, які не мають такого представництва.

У процесі оцінювання наукових проектів та звітів про їх виконання кількісні показники мають бути урівноважено якісними. При цьому критерії наукової новизни та практичної значущості досліджень повинні мати більшу вагу, ніж кількість публікацій у вітчизняних журналах, зареєстрованих у базах "Scopus" та/або "Web of Science". Справедливим, на нашу думку, є один із базових принципів оцінювання ефективності діяльності установ НАНУ – принцип пріоритетності якісного (експертного) оцінювання ефективності діяльності установи порівняно з кількісними (у т. ч. наукометричними) даними щодо їх діяльності [17], яким, на нашу думку, доцільно керуватися і при проведенні конкурсного відбору проектів у системі МОН.

У системі Національної академії наук України питання збільшення фінансування її установ також пов'язується із проведенням оцінювання ефективності їхньої діяльності. За його результатами, згідно з Методикою оцінювання, установа може бути віднесена до однієї з таких категорій:

а) установа, що має вагомі наукові та практичні результати широкого національного і міжнародного значення;

б) установа, яка має вагомі результати для забезпечення розвитку науки і практики відповідної галузі та дає необхідні для України результати;

в) установа, що працює на рівні, нижчому за середній національний;

г) установа, що не має вагомих результатів.

Відповідно до категорії установи можуть бути обрані такі сценарії її подальшого фінансування та діяльності:

– продовжити фінансування установи в попередньому обсязі;

– продовжити фінансування, при цьому установа має подати доповідь про виконання рекомендацій, наданих їй за наслідками оцінювання, до визначеної дати;

– продовжити фінансування й запланувати наступне позачергове оцінювання установи раніше усталеного п'ятирічного періоду;

– зменшити фінансування;

– реорганізувати або ліквідувати установу ;

– збільшити фінансування установи з огляду на особливу перспективність та значущість її досліджень [17].

Такі підходи до зміни фінансування установ НАНУ за наслідками оцінювання їхньої діяльності позбавлені конкретики, створюючи підґрунтя для зрівняльного підходу до їх фінансування, оскільки не дають відповіді на питання, на скільки має зрости чи зменшитися фінансування конкретної установи, за якими критеріями повинен розподілятися додатковий фінансовий ресурс, виділений із державного бюджету для НАНУ, між її установами. Фактично, це означає відсутність принципових змін у підходах до їх фінансування. Цей висновок підтверджують рекомендації, які робляться за наслідками оцінювання ефективності діяльності наукових установ НАНУ на сьогодні. Зокрема, згідно зі Звітом і рекомендаціями Постійної комісії НАН України з оцінювання ефективності діяльності наукових установ із 13-ти установ, на яких проводилася апробація Методики оцінювання ефективності їхньої діяльності, вісім було віднесено до категорії "А" і три – до категорії "Б". Щодо всіх цих 11-ти установ було прийнято рішення "збільшити бюджетне фінансування". Проте відкритим залишилося питання, на скільки воно має зрости для кожної з 11-ти установ. Звіт не містить відповіді на нього, оскільки відсутній механізм його вирішення.

На нашу думку, оцінювання діяльності установ НАНУ має стати підґрунтям для удосконалення їх базо-

вого фінансування відповідно до тих тенденцій, які отримали розвиток у країнах ЄС, зокрема, до виділення у його складі двох частин – фіксованої та змінної, котра визначатиметься за результатами діяльності, установленими за наслідками оцінювання. Для початку розподіл базового фінансування на фіксовану і змінну частини може бути встановлений на рівні 90 : 10. Поступово змінна частина може бути збільшена до 30 %. За наявності фінансових можливостей може бути реалізовано також інший сценарій: установлення фіксованої частини на рівні, не нижчому за існуючий обсяг базового фінансування, і розподіл за результативністю приросту базового фінансування науки.

Змінну частину базового фінансування наукових установ доцільно розподіляти за формулою, в основу якої має бути покладено невелику кількість показників, які характеризують результативність наукової діяльності (публікаційна активність, індекс цитування, частка надходжень від створення та комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності у загальній сумі надходжень установи тощо). У формулі мають бути враховані й результати якісної (експертної) оцінки діяльності установи, зокрема, оцінка якості (новизни) наукових результатів.

Участь у розподілі змінної частини базового фінансування наукових установ НАНУ можуть брати лише ті установи, які за наслідками оцінювання віднесено до категорій "А" і "Б". Щодо установ, віднесених до категорій "В" і "Г", має прийматися рішення після надання їм дворічного терміну для виправлення показників своєї діяльності стосовно їх реструктуризації чи ліквідації.

Розподіл змінної частини базового фінансування установ НАНУ за формулою дозволить забезпечити диференційований і доволі прозорий підхід до фінансування установ, які мають різні результати діяльності.

Конкурсне фінансування науки в Україні, як і в багатьох європейських країнах, здійснюватиметься через нову інституцію – Національний фонд досліджень України (далі – Фонд), розпорядження про створення якого Кабінет Міністрів України ухвалив 4 липня 2018 р. Фонд є державною бюджетною установою, головним розпорядником бюджетних коштів, який надаватиме підтримку на науку у формі індивідуальних, колективних та інституційних грантів, що розподілятимуться на конкурсній основі.

Ефективність функціонування Фонду залежатиме від двох основних факторів: здатності забезпечити проведення об'єктивної, високоякісної експертизи наукових проектів та акумуляції достатніх фінансових ресурсів для дієвої підтримки науки, а також їхнього використання згідно із кращими світовими стандартами прозорості. Відповідно до Закону України "Про наукову і науково-технічну діяльність", крім коштів державного бюджету, Фонд може формуватися за рахунок добровільних внесків юридичних і фізичних осіб, у т. ч. нерезидентів. Отже, необхідно шукати шляхи стимулювання залучення таких внесків у бюджет Фонду.

Для юридичних осіб інструментом такого стимулювання може бути знижка на НДДКР з податку на прибуток підприємств або збільшення порогового значення суми коштів або вартості товарів, виконаних робіт, наданих послуг, безоплатно перерахованих (переданих) протягом звітного (податкового) року неприбутковим організаціям, перевищення якого веде до збільшення фінансового результату податкового (звітного) періоду. На сьогодні ця сума становить понад 4 % оподатковуваного прибутку попереднього звітного року. Тобто Податковий кодекс України дозволяє не враховувати при розрахунку об'єкта оподаткування витрати на допомогу неприбутковим організаціям лише у розмірі, що не перевищу 4 % прибутку підприємства, яке займається благодійною діяльністю.

Інструментом стимулювання благодійної діяльності фізичних осіб може бути збільшення суми коштів, наданих як благодійна допомога, які дозволяється включати до податкової знижки з податку на доходи. Наразі в Україні сума пожертвувань або благодійних внесків неприбутковим організаціям, дозволених до включення до податкової знижки, не може перевищувати 4 % від суми загального оподатковуваного доходу фізичної особи за звітний рік. У багатьох країнах ЄС ця пільга є значно більшою (табл. 1).

***Таблиця* 1. Пільги з ПДФО щодо благодійних внесків фізичних осіб у деяких країнах ЄС станом на 2018 р.**

Країна	Вид податкової пільги	Джерело інформації
Чехія	**Податкова знижка** Благодійні внески, здійснювані фізичною особою на користь певних організацій або окремих фізичних осіб з метою фінансування науки, освіти, культури тощо, підлягають вирахуванню в розмірі не більше 15 % податкової бази, водночас загальна величина внеску має становити не менше 2 % податкової бази або не менше 1,000 чеських крон.	URL: http://taxsummaries.pwc.com/ID/Czech-Republic-Individual-Deductions
Фінляндія	**Податкова знижка** Фізичним особам дозволяється вираховувати грошові пожертвування в розмірі мінімум 850 євро і максимум 500.000 євро із трудового доходу, якщо метою дарування є розвиток науки або мистецтва. Задля отримання права на вирахування пожертвування має здійснюватися на користь університету з державним фінансуванням, який знаходиться в Європейському економічному просторі. Метою цієї норми є сприяння приватному фінансуванню університетів.	URL: http://taxsummaries.pwc.com/ID/Finland-Individual-Deductions
Данія	**Податкова знижка** Благодійні внески, здійснені фізичними особами на користь деяких зареєстрованих благодійних організацій, фондів, установ тощо підлягають вирахуванню при визначенні оподатковуваного доходу. Максимальна сума, що підлягає вирахуванню на рік, становить 15 900 дол США (у 2018), незалежно від того, яким чином розподілені зазначені внески між різними фондами. Зазначені фонди мають надавати звітність про щорічні пожертвування податковим органам.	URL: http://taxsummaries.pwc.com/ID/Denmark-Individual-Deductions

***Закінчення табл.* 1**

Німеччина	**Податкова знижка** Благодійні внески до німецьких благодійних організацій та окремих міжнародних благодійних організацій вираховуються в розмірі до 20 % скоригованого валового доходу.	URL: http://taxsummaries.pwc.com/ID/Germany-Individual-Deductions
Польща	**Податкова знижка** Благодійні внески можуть вираховуватись із валового доходу залежно від багатьох умов, утім їхня сума не має перевищувати 6 % оподатковуваного доходу.	URL: http://taxsummaries.pwc.com/ID/Poland-Individual-Deductions
Латвія	**Податкова знижка** Резиденти можуть вирахувати з оподатковуваного доходу такі витрати: на освіту й медичні послуги (включаючи послуги стоматології та планові операції), благодійні внески державним благодійним організаціям і політичним партіям у розмірі до 50 % річного оподатковуваного доходу таких осіб, але сума зазначених внесків не може перевищувати 600 євро на рік з розрахунку на кожного члена сім'ї.	URL: http://taxsummaries.pwc.com/ID/Latvia-Individual-Deductions
Греція	**Податкова знижка.** Максимальна сума вирахування щодо здійснених благодійних внесків становить 5 % загального річного оподатковуваного доходу.	URL: http://taxsummaries.pwc.com/ID/Greece-Individual-Deductions
Австрія	**Податкова знижка.** Благодійні внески до певних установ підлягають вирахуванню, проте максимальна сума такого вирахування не має перевищувати 10 % оподатковуваного доходу поточного року.	URL: http://taxsummaries.pwc.com/ID/Austria-Individual-Deductions
Португалія	**Податковий кредит** (зменшується сума податку, сплачуваного податковими резидентами). Він становить 25 % суми пожертвувань (благодійних внесків) центральним, регіональним або місцевим адміністративним установам та фондам без будь-яких обмежень, утім у разі надання пожертвувань іншим суб'єктам господарювання, розмір податкового кредиту є обмеженим і має становити не більше 15 %.	URL: http://taxsummaries.pwc.com/ID/Portugal-Individual-Other-tax-credits-and-incentives
Іспанія	**Податковий кредит** Надається в розмірі до 10 % суми благодійних внесків, здійснених на користь зареєстрованих фондів, а також благодійних організацій. За певних умов, визначених законодавством, податковий кредит може становити від 30 до 75 % суми благодійних внесків. Підвищені ставки застосовуються для певних пожертвувань, здійснених однією і тією самою благодійною організацією, якщо сума таких внесків за даний рік перевищує суму внесків, здійснених за попередні два роки.	URL: https://home.kpmg.com/xx/en/home/insights/2011/12/spain-income-tax.html
Франція	**Податковий кредит** Щодо благодійних внесків, здійснених на користь благодійних, освітніх, наукових, соціальних, релігійних, політичних чи культурних організацій, неприбуткових організацій, визнаних суспільно корисними, передбачено надання податкового кредиту в розмірі до 66 % фактичних внесків.	URL: http://taxsummaries.pwc.com/ID/JDCN-89HSD2
Італія	**Податкова знижка** Благодійні внески до деяких релігійних організацій можуть вираховуватись із оподатковуваного доходу в розмірі до 1032,91 євро (на одного платника податків).	URL: http://taxsummaries.pwc.com/ID/Italy-Individual-Deductions

Джерело: складено за даними [18].

У Верховні Раді України зареєстровано законопроект, яким передбачається підвищити суму пільги і з податку на прибуток, і з податку на доходи фізичних осіб із 4 до 10 % суми загального оподатковуваного доходу/прибутку [19]. Питання щодо величини податкової пільги може обговорюватися. Проте ідея її підвищення, на нашу думку, є продуктивною за умови зростання вимог до звітності неприбуткових організацій стосовно використання благодійної допомоги.

Висновки та дискусія. Отже, у процесі реформування фінансування науки в Україні основні акценти мають бути зроблені як на необхідності збільшення його загального обсягу, так і на запровадженні сучасних моделей фінансування, апробованих у країнах Західної Європи та Америки. З метою підвищення ефективності процесу реформування фінансування науки в Україні за наслідками дослідження запропоновано:

1. В умовах відсутності достатнього фінансового ресурсу для забезпечення базового фінансування всієї університетської науки визнати найбільш прийнятною формою її державної підтримки субсидії на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи університетам, які посіли перші місця в рейтинговому оцінюванні їх наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності. Розподіл субсидій між зазначеними університетами має відбуватися відповідно до їх місця в рейтингу, а їх обсяг залежатиме як від такого місця, так і від суми субсидіального фонду, який визначатиметься в межах середньострокового бюджетного планування на три роки з розбивкою по роках і затверджуватиметься в державному бюджеті окремим рядком.

2. Удосконалення базового фінансування академічної науки має здійснюватися шляхом виділення у його складі двох частин – фіксованої і змінної, котра визначатиметься за результатами діяльності, установленими за наслідками оцінювання ефективності діяльності наукових установ НАНУ. Для початку розподіл базового фінансування на фіксовану і змінну частини може бути встановлений на рівні 90 : 10. Поступово змінну частину може бути збільшено до 30 %. Розподілятися вона має за формулою, в основу якої доцільно покласти невелику кількість показників, які характеризують результативність наукової діяльності. Участь у розподілі змінної частини базового фінансування наукових установ НАНУ можуть брати лише ті установи, які за наслідками оцінювання віднесено до категорій "А" і "Б".

3. Основний акцент має бути зроблено на поступове збільшення конкурсного фінансування науки (і університетської, і академічної) як через окремі галузеві міністерства та НАНУ, так і через Національний фонд дослі-

джень, із концентрацією у перспективі всіх фінансових ресурсів, призначених для конкурсного фінансування науки, у цьому Фонді.

4. З метою збільшення фінансових ресурсів, що акумулюватимуться в Національному фонді досліджень, запропоновано удосконалити стимулювання залучення добровільних внесків юридичних і фізичних осіб у бюджет Фонду шляхом підвищення порогового значення суми коштів, безоплатно перерахованих (переданих) протягом звітного (податкового) року неприбутковим організаціям, перевищення якого веде до збільшення фінансового результату з податку на прибуток підприємств (для юридичних осіб) і які дозволяється включати до податкової знижки з податку на доходи (для фізичних осіб).

Список використаних джерел:

1. *Данилишин Б.* Українська наука: шанс на відродження / Б. Данилишин // Дзеркало тижня. – Вип. 18–19. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dt.ua/SCIENCE/ukrayinska-nauka-shans-na-vidrodzhennya-278213_.html.
2. *Steen J.* Modes of Public Funding of Research and Development: Towards Internationally Comparable Indicators. OECD Science, Technology and Industry Working Papers, 2012/04, OECD Publishing, Paris [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/5k98ssns1gzs-en.pdf?expires=1516188090&id=id&accname=guest&checksum=E158C382F723A7074505804ED8A02DF4.
3. *Lepori B.* "Analysis of National Public Research Funding (PREF)". Final Report. Publications Office of the European Union. Handbook for Data Collection and indicators production. JRC Technical report. 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://rio.jrc.ec.europa.eu/en/file/11246/download?token=_PuudgGN.
4. *Jonkers K. & Zacharewicz T.* Research Performance Based Funding Systems: a Comparative Assessment. European Union, 2016. P. 17. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:- https://rio.jrc.ec.europa.eu/en/file/9514/download?token=-8JG6aKx.
5. Так що ж треба реформувати в науково-технологічній сфері України? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://commons.com.ua/uk/tak-sho-zh-treba-reformuvati-v-naukovo-tehnologichnij-sferi-ukrayini/
6. *Булкин И.* Кто и как финансирует науку в Украине в XXI веке / И. Булкин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://commons.com.ua/uk/kto-i-kak-finansiruet-nauku-v-ukraine-v-xxi-veke.
7. *Булкин И.* Масштабы кризиса финансирования научно-технической деятельности в Украине / И. Булкин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://commons.com.ua/uk/masshtaby-krizisa-nauki.
8. *Лебеда Т. Б.* Стан фінансування наукових та науково-технічних робіт в Україні: статистичний розріз / Т. Б. Лебеда // Проблеми науки. – 2012. – № 12. – С. 1–6.
9. *Соколовська А. М.* Зарубіжні моделі фінансування науки / А. М. Соколовська, Я. В. Петраков // Фінанси України. – 2018.– № 2. – С. 48–71.
10. *Стріха М.* Фінансування університетської науки: між ризиками стагнації і непередбачуваності / М. Стріха // Дзеркало тижня. – 2016. – 28 квіт. – № 1091 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https:/dt.ua/SCIENCE/finansuvannya-universitetskoyi-nauki-mizh-rizikami-stagnaciyi-i-neperedbachuvanosti-_.html.
11. "На фінансування Нацфонду досліджень має йти 40 % всього бюджету на науку", – заступник голови Наукового комітету Колежук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ua.censor.net.ua/news/3067956/na_finansuvannya_natsfondu_doslidjen_maye_yity_40_vsogo_by udjetu_na_nauku_zastupnyk_golovy_naukovogo.
12. *Стріха М.* Українська наука в європейському "дзеркалі": необхідна післямова / М. Стріха, Л. Гриневич // Дзеркало тижня. – 2017. – 13 січ. – № 1126 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dt.ua/SCIENCE/ukrayinska-nauka-v-yevropeyskomu-dzerkali-neobhidna-pislyamova-_.html.
13. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/848-19/page5.
14. Здійснення наукових досліджень і розробок в Україні у 2017 році: доповідь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm.
15. Наукова та інноваційна діяльність України. Стат. зб. Державна служба статистики України. – Київ. – 2017. – 141 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm.
16. Порядок проведення державної атестації закладів вищої освіти в частині провадження ними наукової (науково-технічної) діяльності. Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 652. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/652-2018-%D0%BF.
17. Методика оцінювання ефективності діяльності наукових установ Національної академії наук України, затверджена Постановою Президії НАН України від 15.03.2017 № 75 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nas.gov.ua/legaltexts/DocPublic/P-170315-75-1.pdf.
18. Worldwide Tax Summaries [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://taxsummaries.pwc.com.
19. Щодо сприяння розвитку громадської та благодійної діяльності в Україні: проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України № 3789 від 20.01.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=57694.

Received: 20/08/2018
1st Revision: 02/10/2018
Accepted: 02/10/2018

Author's declaration on the sources of funding of research presented in the scientific article or of the preparation of the scientific article: budget of university's scientific project

А. Соколовская, д-р экон. наук, проф.
НИИ ГУНУ "Академия финансового управления", Киев, Украина

ФИНАНСИРОВАНИЕ НАУКИ В УКРАИНЕ: НАПРАВЛЕНИЯ ИЗМЕНЕНИЙ

Освещены пути реформирования финансирования науки в Украине. Обоснована необходимость предоставления субсидий на НИОКР университетам, которые заняли первые места в рейтинговом оценивании их научной, научно-технической и инновационной деятельности, а также совершенствование базового финансирования академической науки путем выделения в его составе двух частей – фиксированной и переменной, которая будет определяться по результатам оценки эффективности деятельности научных учреждений НАНУ.

Ключевые слова: базовое финансирование науки; проектное финансирование науки; субсидии на научно-исследовательские и опытно-конструкторские работы; рейтинговое оценивание научной деятельности.

A. Sokolovska, Doctor of Economics, Professor
SESI "Academy of Financial Management" of the National Academy of Sciences and Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv, Ukraine

FUNDING SCIENCE IN UKRAINE: DIRECTIONS FOR CHANGE

The article explores ways of reforming mechanism of funding science in Ukraine and substantiates the requirement to grant subsidies for research and development to the universities on the base of top ranks in research, technical and innovative activates. Basic funding of academic science and research should be improved by splitting the fund structure into a fixed and variable part, which will be determined by the National Academy of Sciences on the base of assessing effectiveness of the academic institutions. It is proposed to ensure a gradual increase of the variable part of funding from 10 to 30% of the total amount and allocate it among institutions according the formula based on the indicators of research activity. In order to increase the competitive funding of science through the National fund of researches of Ukraine, the ways are suggested to improve tax incentives for attracting voluntary contributions of legal entities and individuals to the budget of the Fund.

Key words: basic funding of science; project funding of science; subsidies for research and development; rating assessment of scientific activity.

References (in Latin): Translation / Transliteration/ Transcription

1. Danylyshyn, B. 2018. Ukrainian science: a chance for a revival. Mirror of the week, vols. 18-19 [online]. Available at: https://dt.ua/SCIENCE/ukrayinska-nauka-shans-na-vidrodzhennya-278213_.html.
2. Steen, J. 2012. Modes of Public Funding of Research and Development: Towards Internationally Comparable Indicators. OECD Science, Technology and Industry Working Papers, 2012/04 [online] Available at: http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/5k98ssns1gzs-en.pdf?expires=1516188090&id=id&accname=guest&checksum=E158C382F723A7074505804ED8A02DF4.
3. Lepori, B. 2017. Analysis of National Public Research Funding (PREF). Handbook for Data Collection and indicators production [online] Available at: https://rio.jrc.ec.europa.eu/en/file/11246/download?token=_PuudgGN.
4. Jonkers, K., Zacharewicz, T. 2016. Research Performance Based Funding Systems: a Comparative Assessment [online] Available at: https://rio.jrc.ec.europa.eu/en/file/9514/download?token=-8JG6aKx.
5. Popovych, O. 2017. So what needs to be reformed in the scientific and technological sphere of Ukraine? [online] Commons. Available at:https://commons.com.ua/uk/tak-sho-zh-treba-reformuvati-v-naukovo-tehnologichnij-sferi-ukrayini.
6. Bulkin, I. 2017. Who and how finances science in Ukraine in the 21st century [online] Commons. Available at: https://commons.com.ua/uk/kto-i-kak-finansiruet-nauku-v-ukraine-v-xxi-veke.
7. Bulkin, I. 2017. The scale of the crisis in financing scientific and technical activities in Ukraine [online] Commons. Available at: https://commons.com.ua/uk/masshtaby-krizisa-nauki.
8. Lebeda, T. B. 2012. Funding of science in Ukraine: statistical approach. Problems of science, vol. 12, pp. 1-6.
9. Sokolovska, A. M., Petrakov, Ya. V. 2018. Foreign models of science funding. Finance of Ukraine, vol. 2, pp. 48-71.
10. Strikha, M. 2016. Financing university science: between the risks of stagnation and unpredictability. Mirror of the week, vol. 1091 [online] Available at: https:/dt.ua/SCIENCE/finansuvannya-universitetskoyi-nauki-mizh-rizikami-stagnaciyi-i-neperedbachuvanosti-_.html.
11. For financing of the National Fund of Research should go 40% of the total budget for science, – the deputy head of the Scientific Committee Kolezhuk. n.d. [online] CensorNet. Available at: https://ua.censor.net.ua/news/3067956/na_finansuvannya_natsfondu_doslidjen_maye_yity_40_vsogo_byudjetu_na_nauku_zastupnyk_golovy_naukovogo.
12. Strikha, M., Hrynevych, L. 2017. Ukrainian science in the European "mirror": the necessary postword. Mirror of the week, vol. 1126 [online] Available at: https://dt.ua/SCIENCE/ukrayinska-nauka-v-yevropeyskomu-dzerkali-neobhidna-pislyamova-_.html.
13. On scientific and technical activities 848-VIII of 26 November 2015 [online] Verkhovna Rada of Ukraine. Available at: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/848-19/page5.
14. Implementation of research and development in Ukraine in 2017: report [online] State Statistics Service of Ukraine. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm.
15. Scientific and innovative activity of Ukraine. Statistical Collection. 2017 [online] State Statistics Service of Ukraine. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm.
16. The procedure for conducting state attestation of institutions of higher education in relation to the carrying out of their scientific (and technical) activities 652 of 22 August 2018 [online] Cabinet of Ministers of Ukraine. Available at: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/652-2018-%D0%BF.
17. Methodology for evaluating the effectiveness of scientific institutions of the National Academy of Sciences of Ukraine 75 of 15 March 2017 [online] National Academy of Sciences of Ukraine. Available at: http://www.nas.gov.ua/legaltexts/DocPublic/P-170315-75-1.pdf.
18. Worldwide Tax Summaries [online] PwC. Available at: http://taxsummaries.pwc.com.
19. Draft Law amending the Tax Code of Ukraine to promote the development of public and charitable activities in Ukraine 3789 of 20 January 2016 [online] Verkhovna Rada of Ukraine. Available at: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=57694.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2018; 5(200): 57-66
УДК 657.411.8
JEL classification: M 40, M 41
DOI: https://doi.org/10.17721/1728-2667.2018/200-5/8

І. Цюцяк, старш. виклад.
ORCID iD 0000-0003-3751-1325,
А. Цюцяк, старш. виклад.
ORCID iD 0000-0001-9458-1341
Університет Короля Данила, Івано-Франківськ, Україна

СТРАТЕГІЧНИЙ КОНТРОЛЬ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ НА ОСНОВІ ОЦІНЮВАННЯ ПОКАЗНИКІВ ПОХІДНОГО БАЛАНСОВОГО ЗВІТУ

Досліджено сутність стратегічного контролю та необхідність його виокремлення в системі внутрішньогосподарського контролю. Висвітлено методику формування похідного балансового звіту та використання його даних у системі стратегічного контролю. Розкрито порядок оцінювання якості прийнятих стратегічних управлінських рішень на основі аналізу похідних показників.

Ключові слова: контроль, стратегічний контроль, похідний балансовий звіт, власний капітал.

Постановка проблеми. Успішне функціонування суб'єктів господарювання у довгостроковому періоді залежить від комплексно розробленої стратегії розвитку емітента корпоративних прав та реалізації ефективних рішень менеджерів вищої ланки управління у межах розробленої стратегії. Приймаючи стратегічні рішення, управлінці моделюють бізнес-процеси, що використовуватимуться у діяльності суб'єкта господарювання, як у короткостроковій, так і довгостроковій перспективі. Вищезазначене безпосередньо впливає на побудову облікового процесу, а відтак, і на систему внутрішньогосподарського контролю, що зумовлює розширення змісту контрольної функції управління. Саме тому вважаємо за доцільне контрольну функцію управління розглядати, з одного боку, як традиційну (полягає в дослідженні облікової та необлікової інформації стосовно діяльності підконтрольного об'єкта задля виявлення відхилень від заданих параметрів та аналізу причин їх утворення), а з іншого – стратегічну (полягає в оцінці рівня досягненого потенціалу підприємства установленим еталонним показникам, визначеними менеджментом та в оперативному виявленні відхилень від заданих параметрів з метою коригування стратегії розвитку підприємства та розробці заходів, спрямованих на досягнення стратегічної мети) [1, с. 18].

Практична реалізація стратегічної функції контролю спричинила виокремлення у системі внутрішньогосподарського контролю – стратегічного контролю. Вищенаведене обумовлює необхідність дослідження сутності стратегічного контролю та висвітлення контрольних

© Цюцяк І., Цюцяк А., 2018